

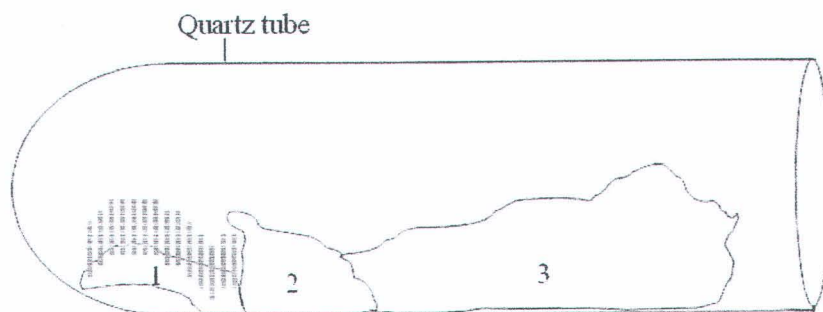
บทที่ 4

ผลการทดลองและวิเคราะห์ผลการทดลอง

ในบทนี้จะกล่าวถึงผลของการสังเคราะห์โครงสร้าง ZnO whiskers ที่เตรียมด้วยวิธีการออกซิเดชันด้วยกล้อง stereo microscope และ SEM เพื่อวิเคราะห์สภาพพื้นผิว รูปร่าง และขนาด ส่วนการวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีได้ใช้เทคนิค EDS และได้นำโครงสร้าง ZnO whiskers แบบ *W-ZnO* ที่สังเคราะห์ขึ้น ไปศึกษาสมบัติการตอบสนองต่อไอเอทานอล เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้เป็นเอทานอลเซนเซอร์ต่อไป โดยมีผลการทดลองและวิเคราะห์ผลการทดลองดังต่อไปนี้

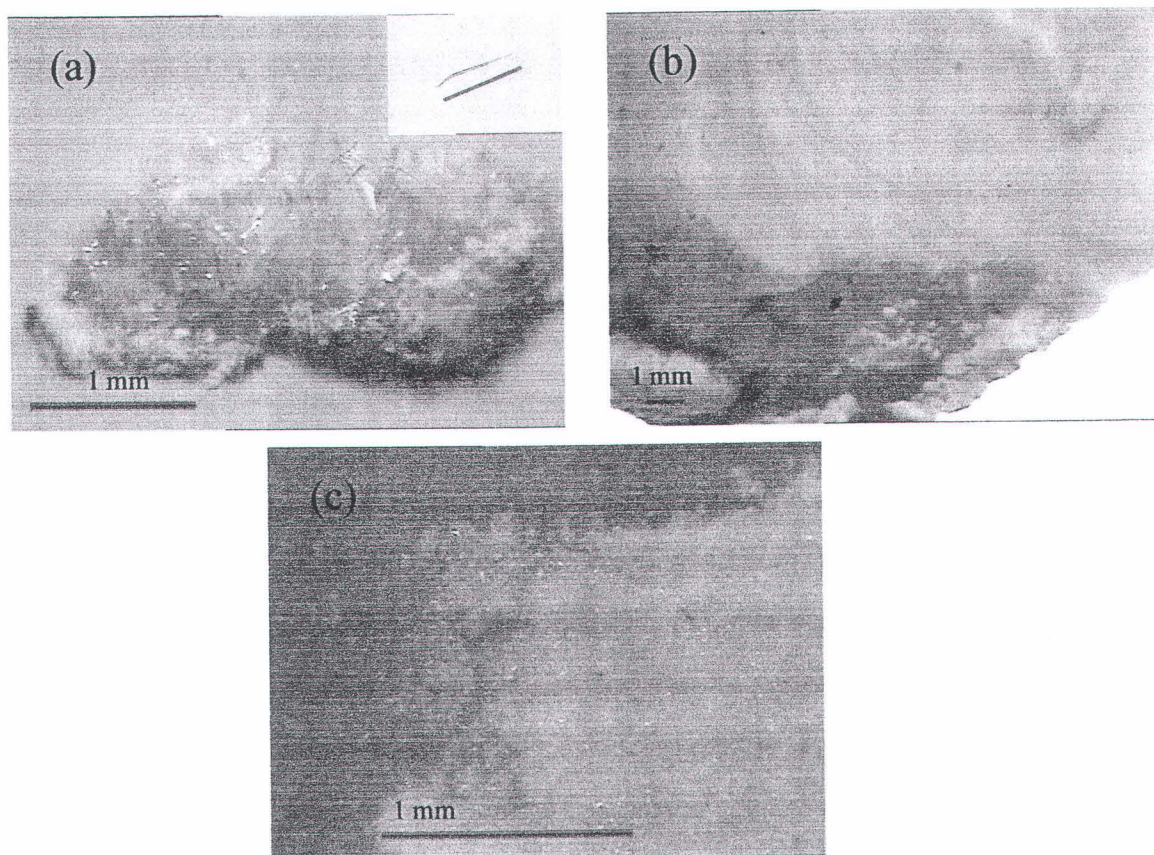
4.1 ผลการวิเคราะห์โครงสร้างทางกายภาพด้วยกล้อง Stereo Microscope

จากการนำผงซิงก์ปริมาณ 3, 3.5, 4, 4.5, 5, 5.5 และ 6 กรัม มาเผาในท่อควอตซ์ในเตาที่อุณหภูมิ 700°C เป็นเวลา 2 ชั่วโมงแล้ว พบว่าภายในผนังท่อควอตซ์ถูกปกคลุมไปด้วยชั้นสีขาว และสารที่เกิดขึ้นภายในท่อควอตซ์สามารถแยกได้เป็น 3 ส่วน โดยเรียงลำดับจากกันต่อไปยังปากท่อ ดังนี้ ส่วนที่หนึ่ง มีลักษณะเป็นเส้นใย ๆ ซึ่งสามารถมองได้ด้วยตาเปล่าอย่างชัดเจน ต่อมาส่วนที่สองมีลักษณะเป็นก้อนสีขาว และส่วนที่สามมีลักษณะเป็นปุยสีขาว บริเวณส่วนต่างๆ ภายในท่อแสดงดังรูปที่ 4.1

รูปที่ 4.1 แผนผังของ ZnO whiskers ที่เกิดขึ้นในส่วนต่าง ๆ ของท่อควอตซ์

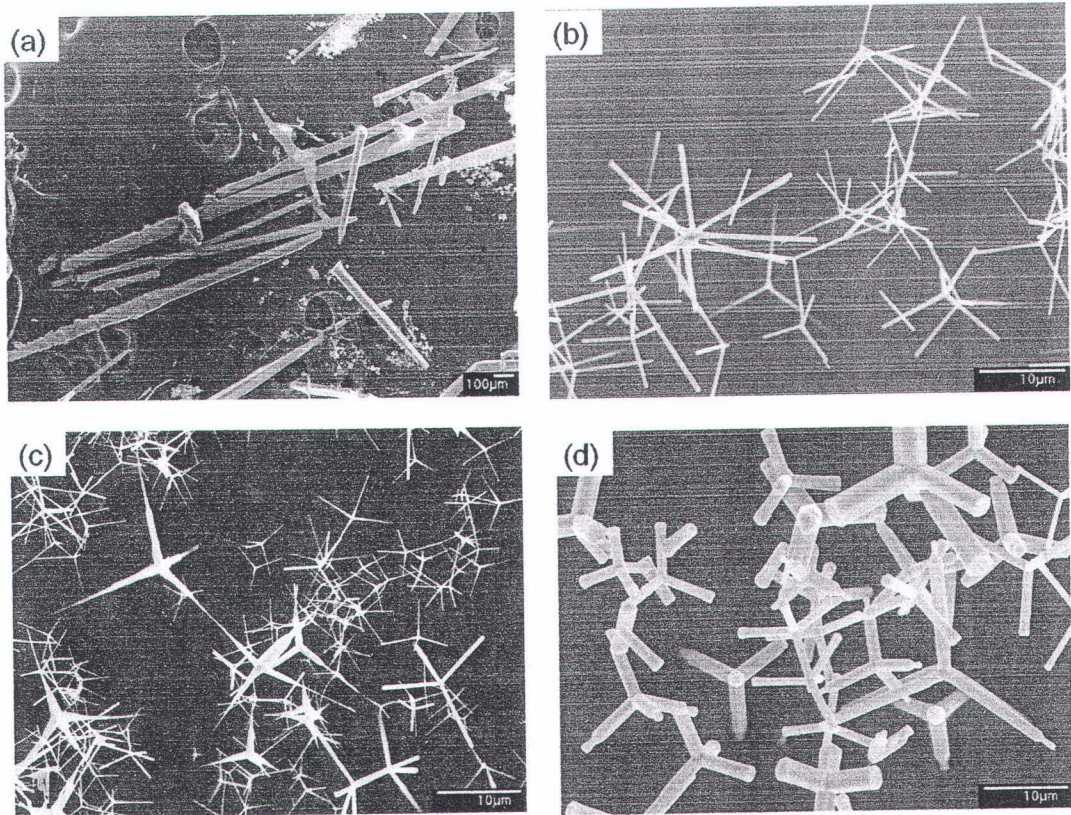
ซึ่งเมื่อนำสารทั้งสามส่วนไปส่องด้วยกล้อง stereo microscope ได้ผลดังรูปที่ 4.2

รูปที่ 4.2 ZnO whiskers ที่เกิดขึ้นบริเวณ (a) ส่วนที่ 1, (b) ส่วนที่ 2 และ (c) ส่วนที่ 3

4.2 ผลการวิเคราะห์โครงสร้างทางกายภาพด้วยกล้อง SEM

เมื่อนำสารที่ได้ทั้ง 3 ส่วนไปวิเคราะห์โครงสร้างทางกายภาพด้วยกล้อง SEM พบว่า ZnO whiskers ที่ได้มีลักษณะแตกต่างกัน ดังรูปที่ 4.3 ซึ่งความแตกต่างนั้นเป็นในเรื่องของรูปร่าง ขนาด และความสม่ำเสมอของขนาด ZnO whiskers โดยเฉพาะส่วนที่ 3 ที่มีลักษณะเป็นปุยสีขาว ดังรูปที่ 4.2 (c) ซึ่งสามารถสังเกตได้ด้วยตาเปล่าอย่างชัดเจน แต่เมื่อนำวัสดุไปเช็คว่าสารที่ได้มีลักษณะคล้ายกับการแยกชั้น ซึ่งเกิดจากการที่สารหรือ ZnO whiskers ที่ได้มีขนาดไม่เท่ากัน ทั้งหมด โดยผลจาก SEM พบว่าในส่วนที่ 3 นี้ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ชั้น คือ ชั้นนอก และชั้นใน ซึ่งพบว่าชั้นนอกของส่วนที่ 3 จะมีรูปร่างที่สวยงามกว่าชั้นใน

รูปที่ 4.3 ลักษณะของนาโน ZnO whiskers ที่ได้รับบริเวณส่วนต่างๆ ของสารที่เผาได้ตามเงื่อนไขที่อุณหภูมิ 700°C (a) ส่วนที่ 1 (b) ส่วนที่ 2 (c) ส่วนที่ 3 ชั้นนอก (d) ส่วนที่ 3 ชั้นใน

จากรูปที่ 4.3 จะเห็นได้ว่า ในส่วนที่ 1 ZnO whiskers ที่เกิดขึ้นจะมีลักษณะเป็นแท่งยาวคล้ายดินสอ (*W-ZnO*) ซึ่งมีขนาดใหญ่เมื่อเทียบกับส่วนอื่นและขนาดก็แตกต่างกัน ซึ่งง่ายต่อการแยกมาใช้งานและการนำผลึกเชิงเดี่ยวมาประยุกต์เป็นเซนเซอร์อาจมีประโยชน์ในการช่วยให้เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานของไอเอทานอล ส่วนที่ 2 ที่มีลักษณะเป็นก้อนสีขาวที่ค่อนข้างอัดแน่น ประกอบไปด้วย tetrapod whiskers (*T-ZnO*) ที่มีขาเป็นรูปหกเหลี่ยมเท่ากันตั้งแต่โคนจนถึงปลาย ในส่วนที่ 3 จะมีลักษณะคล้ายปุยสีขาวและค่อนข้างพรุน พบว่ามีการแบ่งเป็นสองชั้น โดยชั้นนอกจะมีความหนาประมาณ 1 – 3 mm ซึ่งประกอบไปด้วย *T-ZnO* ที่มีลักษณะปลายแหลม ส่วนชั้นในจะประกอบไปด้วย *T-ZnO* ที่มีขนาดยาวและใหญ่กว่าชั้นนอก และมีขาเป็นรูปหกเหลี่ยมเท่ากันตั้งแต่โคนจนถึงปลายซึ่งมีขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดา *T-ZnO* ทั้งหมด

จากผลการศึกษาลักษณะโครงสร้างทางกายภาพของ ZnO whiskers ที่สังเคราะห์ได้จากบริเวณต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว พบว่ามีขนาดความยาวและเส้นผ่านศูนย์กลาง สรุปได้ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ขนาดความยาวและเส้นผ่านศูนย์กลางของ ZnO whiskers บริเวณต่าง ๆ เเผที่อุณหภูมิ 700°C

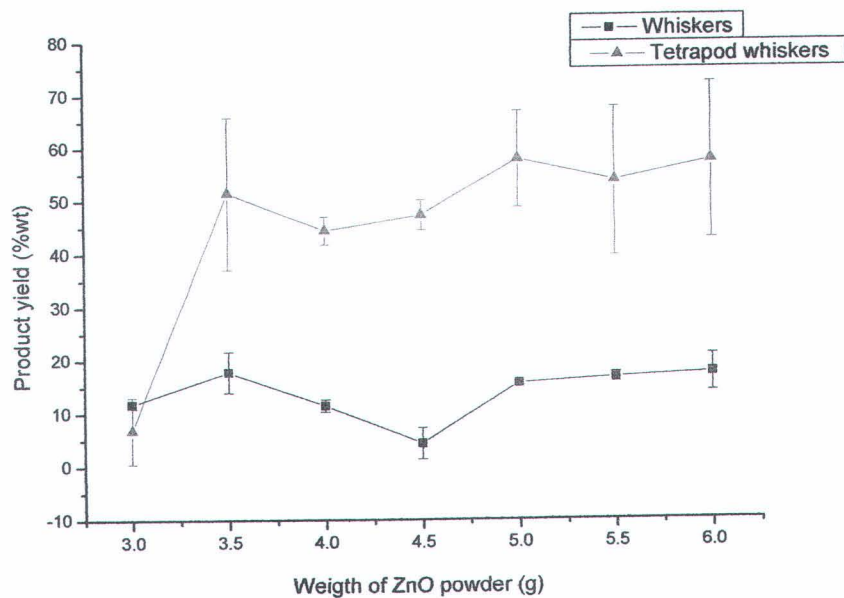
ส่วนที่	ประเภท	ความยาว (μm)		เส้นผ่านศูนย์กลาง (nm)	
		ช่วง (μm)	เฉลี่ย (μm)	ช่วง (μm)	เฉลี่ย (μm)
1	<i>W</i> -ZnO	0.38-4.59 mm	1.38 ± 0.80 mm	30-140	71 ± 33
2	<i>T</i> -ZnO	6.17-9.21	7.34 ± 0.87	0.32-0.66	0.49 ± 0.09
3(ชั้นนอก)	<i>T</i> -ZnO	3.15-8.87	4.77 ± 1.46	โคน 0.43-0.97	โคน 0.66 ± 0.14
				ปลาย 0.13-0.28	ปลาย 0.21 ± 0.05
3(ชั้นใน)	<i>T</i> -ZnO	4.26-10.63	7.21 ± 1.64	0.67-2.64	1.50 ± 0.65

4.2.1 การศึกษาผลของเงื่อนไขที่เหมาะสมในการเตรียม ZnO whiskers โดยวิธีปฏิกิริยาออกซิเดชันในบรรยากาศ

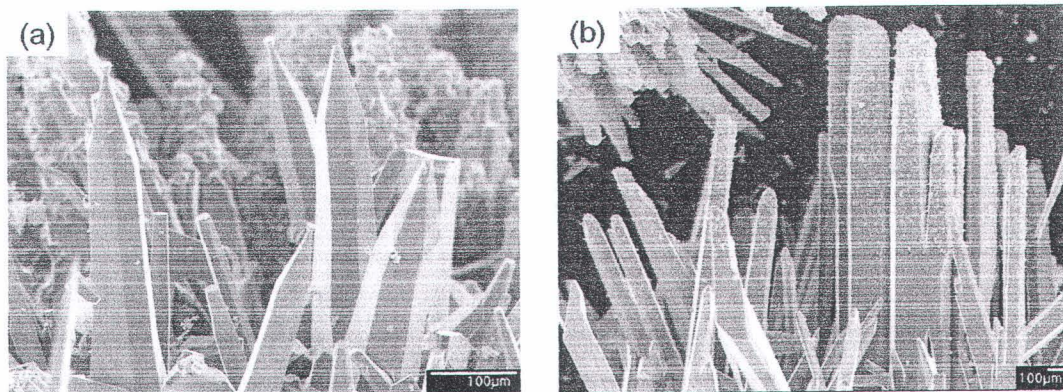
จากการเตรียม ZnO whiskers ด้วยปฏิกิริยาออกซิเดชันในบรรยากาศพบว่า ปริมาณผงซิงก์ที่ใช้เผามีผลต่อปริมาณ ZnO whiskers ที่เกิดขึ้นดังสรุปไว้ในตารางที่ 4.2 และรูปที่ 4.4 ซึ่งพบว่า *T*-ZnO มีอัตราการเกิดหรือให้ผลผลิตสูงจากผลการคำนวณหาค่าร้อยละโดยน้ำหนักของผลิตภัณฑ์เมื่อใช้สารตั้งต้นตั้งแต่ 3.5 กรัม ขึ้นไป และมีแนวโน้มที่จะคงที่ สำหรับอัตราการเกิดของ *W*-ZnO นั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนเมื่อเพิ่มปริมาณสารตั้งต้น โดย *W*-ZnO ที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จะมีรูปร่างเป็นแท่งหกเหลี่ยม ซึ่งพบว่าเมื่อใช้ปริมาณผงซิงก์เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้เกิด *W*-ZnO ที่สม่ำเสมอขึ้นลง ดังแสดงในรูปที่ 4.5 เนื่องจากไปทำให้ความดันไอของซิงก์จะมีค่าสูงขึ้นบริเวณที่เกิด *W*-ZnO ซึ่งทำให้พบอนุภาคเล็ก ๆ จำนวนมากเกาะติดอยู่ที่ผิวของ *W*-ZnO

ตารางที่ 4.2 ค่าร้อยละโดยน้ำหนักของผลิตภัณฑ์ได้จากเงื่อนไขต่างๆ

น้ำหนักผงสังกะสี (g)	ร้อยละโดยน้ำหนักของผลิตภัณฑ์ได้	
	<i>W</i> -ZnO	<i>T</i> -ZnO
3.0	11.8 ± 0.7	6.9 ± 6.3
3.5	17.8 ± 3.8	51.6 ± 14.4
4.0	11.5 ± 1.1	44.5 ± 2.6
4.5	4.3 ± 2.9	47.3 ± 2.8
5.0	15.6 ± 0.4	57.9 ± 9.1
5.5	16.7 ± 0.9	53.7 ± 14.1
6.0	17.5 ± 3.5	57.5 ± 14.8

รูปที่ 4.4 ผลกระทบของปริมาณผงสังกะสีต่อปริมาณร้อยละของ ZnO whiskers ที่เกิดขึ้น

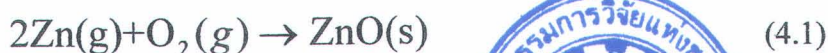

รูปที่ 4.5 แสดงลักษณะของ *W-ZnO* ที่เกิดขึ้นเมื่อใช้ปริมาณผงซิงก์ที่น้ำหนักต่างๆ
(a) ผงซิงก์ 3.5 กรัม (b) ผงซิงก์ 5.0 กรัม

จากรูปที่ 4.4 และ 4.5 จะเห็นว่าในเงื่อนไขที่ใช้ผงซิงก์ในปริมาณน้อยที่ 3.5 กรัม จะทำให้ได้รูปร่างของ *W-ZnO* ที่สม่ำเสมอและให้ค่าร้อยละโดยน้ำหนักของผลิตภัณฑ์ที่สุด คือ ร้อยละ 17.8 ± 3.8 โดยน้ำหนัก ซึ่งเหมาะสำหรับคัดเลือก *W-ZnO* ไปประยุกต์เป็นเอทานอล เซนเซอร์

4.2.2 การศึกษาลักษณะเฉพาะของ ZnO whiskers ที่เตรียมโดยวิธีปฏิกิริยาออกซิเดชันในบรรยากาศ

จากเงื่อนไขทั้งหมดที่ได้ทำการทดลอง ลักษณะโดยรวมทางกายภาพของ ZnO whiskers ที่ได้จะมีอยู่ 2 ประเภทคือ *W-ZnO* และ *T-ZnO* ซึ่ง *W-ZnO* จะมีลักษณะเป็นแท่งหกเหลี่ยมคล้ายดินสอ ดังรูปที่ 4.5 ซึ่งสามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ดังรูปที่ 4.2 (a) ส่วน *T-ZnO* จะมีสีเขนหรือขุ่นออกมาในทิศทางทั้งสี่โดยสมมาตร 4.3 (b) - (d) เมื่อสังเกตด้วยตาเปล่าจะเห็นเป็นลักษณะปุกปุยคล้ายปุยขนหรือสำลี ดังรูปที่ 4.2 (c) จากผลการทดลองข้างต้นพบว่าสาเหตุที่ได้ผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างกันนั้นสืบเนื่องมาจากกลไกการโต (growth mechanism) ดังสมการที่ 2.1 โดยที่สิ่งสำคัญที่สุดของการเกิดโครงสร้าง ZnO whiskers เป็นผลมาจากการที่ผงซิงก์เกิดการออกซิไดซ์ด้วยออกซิเจน ดังสมการ

ในการทดลอง Zn ในสถานะก๊าซสามารถเกิดขึ้นได้จากการเผาโลหะ Zn ที่อุณหภูมิ 700 °C ซึ่งมีค่ามากกว่าจุดหลอมเหลวของ Zn ทำให้ Zn metal กลายมาเป็น Zn ในสถานะของเหลวและ Zn ในสถานะก๊าซ ซึ่งกระบวนการนี้จะเกิดขึ้นภายในท่อควอตซ์ ในส่วนของออกซิเจนที่ต้องการในการทำปฏิกิริยานั้นมาจาก O₂ บางส่วนที่อยู่ในท่อควอตซ์ตอนเริ่มต้นและ O₂ ที่จะเข้าทางปากท่อเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ O₂ concentration บริเวณปากท่อก็จะมีค่ามากกว่าบริเวณด้านในสุดของท่อ ดังนั้น supersaturation ratio ของ ZnO_(g) (ZnO ที่ยังไม่ตกผลึกหรือเรียกว่า ไอของ ZnO) บริเวณปากท่อก็จะมากกว่าด้านในสุดของท่อ ด้วยเหตุนี้รูปร่างของผลิตภัณฑ์ที่ได้จึงขึ้นอยู่กับ supersaturation ratio ของ ZnO_(g) ในบริเวณต่างๆ ของท่อควอตซ์ ซึ่งจากสมการที่ 2.1 [21, 33, 34, 35] พบว่า ถ้าค่า supersaturation ratio มีค่าน้อยๆ จะทำให้เกิดโครงสร้าง nanowires และถ้าค่า supersaturation ratio มีค่ามาก ๆ จะทำให้เกิดโครงสร้าง tetrapod whiskers เพราะฉะนั้น

ส่วนที่ 1 ด้านในสุดจะได้สารที่มีโครงสร้างเป็นเส้น (W-ZnO) เนื่องจากค่า supersaturation ratio มีค่าน้อย และสาเหตุที่มีขนาดใหญ่เนื่องจากเผานาน จึงทำให้โครงสร้างนาโนกลายเป็นมาโคร

ส่วนที่ 2 ตรงกลางมีโอกาสเกิดเป็น T-ZnO เนื่องจากเกิดการควบแน่นของ ZnO_(g) ในอากาศแล้วตกลงมาและไม่มี Zn ของเหลวที่ทำหน้าที่เป็นฐานในการเกิด nanowires เพราะฉะนั้นจึงเกิดเป็น tetrapod ก่อน แล้วจึงค่อย ๆ โตเป็น whisker ในแต่ละขา ในบริเวณนี้ค่า supersaturation ratio จะมีค่าปานกลาง แต่ก็มากพอที่จะทำให้เกิดเป็น T-ZnO

ส่วนที่ 3 จะค่า supersaturation ratio มาก เนื่องจากเป็นส่วนที่อยู่ใกล้ปากท่อ ดังนั้นไอของ Zn จึงมีโอกาสเจอกับ O₂ มากที่สุดจึงเกิดเป็น T-ZnO ได้ง่ายที่สุด สำหรับขนาดที่แตกต่างกันของชั้นในกับชั้นนอกนั้น เนื่องมาจากเวลาในการเผา นั่นคือ ชั้นในจะเกิดขึ้นก่อนและเกิดการโตอย่างต่อเนื่อง

4.2.3 ลักษณะโครงสร้างทางกายภาพของเอทานอลเซนเซอร์ที่ประยุกต์มาจาก W-ZnO เมื่อเจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำ

หลังจากที่ทำการสังเคราะห์และคัดเลือก W-ZnO เพื่อนำมาประกอบเป็นเซนเซอร์เอทานอลโดยการติดลงบนแผ่นรองรับที่ทำมาจากอะลูมินา (Al₂O₃) ส่วนเงื่อนไขที่ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเซนเซอร์เอทานอลที่ทำมาจาก W-ZnO และเซนเซอร์เอทานอลที่ทำมาจาก

W-ZnO ที่เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำ ซึ่งลักษณะสีของเซนเซอร์เอทานอลที่ทำมาจาก *W*-ZnO ที่เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำจะเปลี่ยนสีจากสีขาวเป็นสีชมพู

ผลการศึกษาลักษณะโครงสร้างทางกายภาพของเซนเซอร์เอทานอลที่ได้ สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 น้ำหนักของสารที่เกี่ยวข้องกับเซนเซอร์เอทานอล

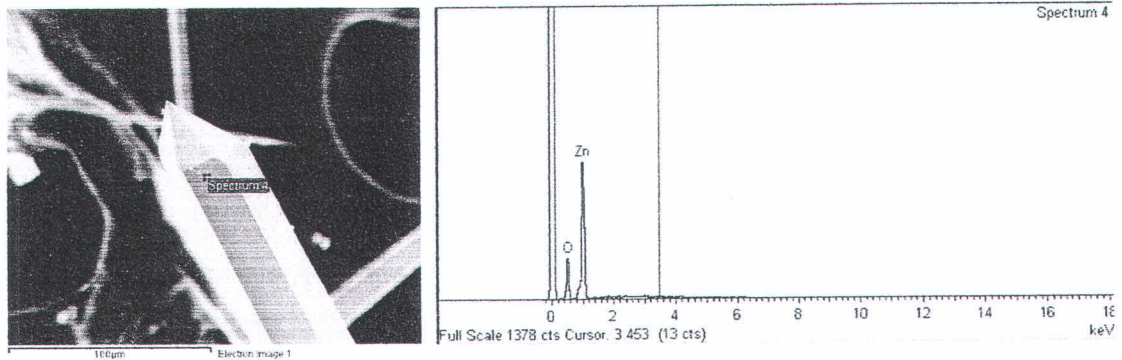
ตัวอย่าง	Al ₂ O ₃ substrate (g)	<i>W</i> -ZnO (μg)	น้ำหนักเฉลี่ย (μg)	0.1%mol ของอนุภาค ทองคำนาโน (μl)
1	~ 0.0360	118	~ 119	-
2		120		-
3		120		-
4		120		4.85
5		118		4.76
6		115		4.64

จากตารางที่ 4.3 พบว่า น้ำหนักของ *W*-ZnO ในแต่ละตัวอย่างจะมีค่าที่ไม่ต่างกันโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 119 μg ซึ่งได้ควบคุมระยะห่างระหว่างขั้วอิเล็กโทรดที่จะใช้ทำเป็นเซนเซอร์เอทานอลให้เท่ากัน ทั้งนี้หากระยะแตกต่างกันไปมากอาจส่งผลต่อค่าความไวต่อไอของเซนเซอร์เอทานอลได้ในเรื่องของพื้นที่การเข้าทำปฏิกิริยาที่บริเวณพื้นผิว ส่วนเซนเซอร์เอทานอลที่เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำเจือด้วยปริมาณที่น้อยมากจึงไม่ส่งผลการเปลี่ยนแปลงน้ำหนักของเซนเซอร์เอทานอล โดยปริมาณการเจืออยู่ที่ปริมาณ 0.1 %mol

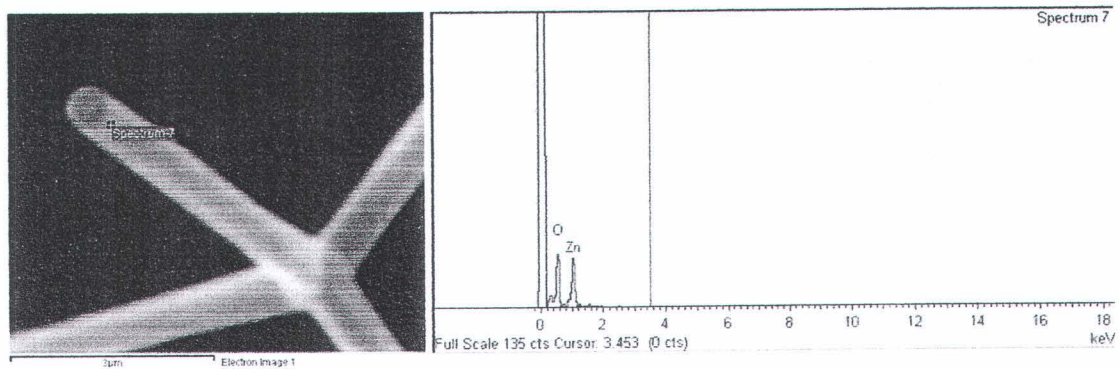
4.3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีด้วยเครื่อง EDS

เมื่อทำการวิเคราะห์ลักษณะโครงสร้างทางกายภาพของโครงสร้าง ZnO whiskers แล้วได้นำมาศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีด้วย EDS เพื่อยืนยันว่า สารที่สังเคราะห์ได้มีโครงสร้างของซิงก์ออกไซด์จริงอยู่หรือไม่ และเซนเซอร์เอทานอลที่ทำจาก *W*-ZnO ที่เจือด้วยอนุภาคนาโน

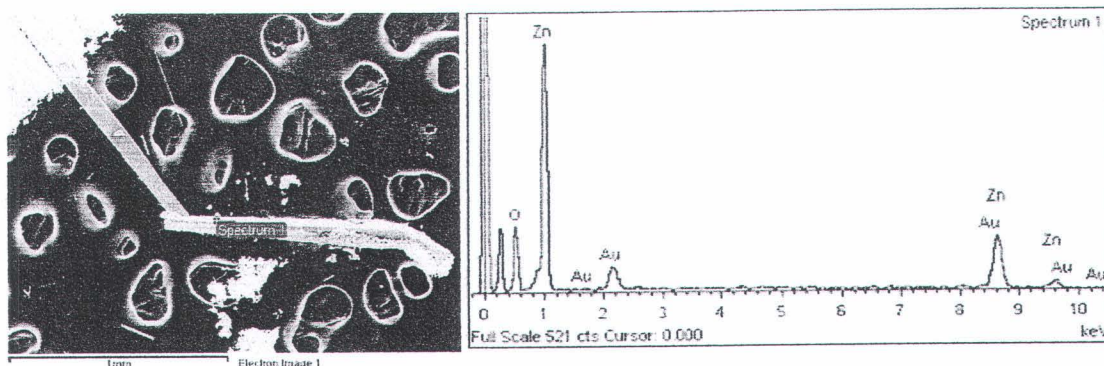
ของทองคำ มีทองคำเจืออยู่จริงหรือไม่ ซึ่งสรุปผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีของโครงสร้างของสารที่ทดลองดังรูปที่ 4.6-4.8 และตารางที่ 4.4

รูปที่ 4.6 ตำแหน่งและสเปกตรัมการวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีด้วย EDS ของโครงสร้าง $W-ZnO$ ที่สังเคราะห์ได้

รูปที่ 4.7 ตำแหน่งและสเปกตรัมการวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีด้วย EDS ของโครงสร้าง $W-ZnO$ ที่สังเคราะห์ได้

รูปที่ 4.8 ตำแหน่งและสเปกตรัมการวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีด้วย EDS ของโครงสร้าง *W*-ZnO ที่เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำ

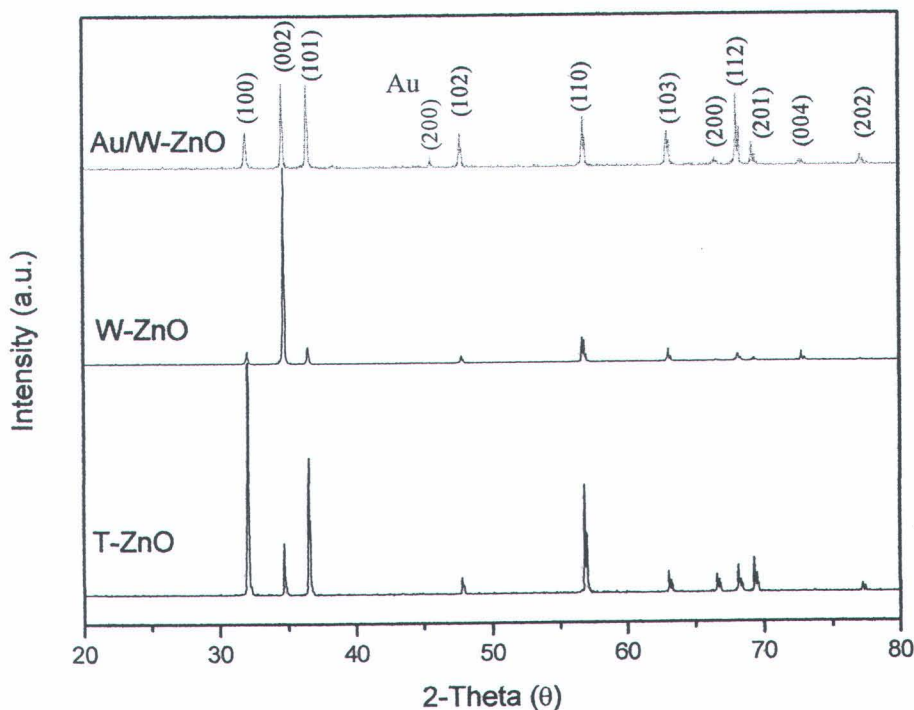
ตารางที่ 4.4 สัดส่วนองค์ประกอบทางเคมีของโครงสร้าง ZnO whiskers และโครงสร้าง ZnO whiskers ที่เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำ

Element	Atomic (%)			Weight (%)		
	0% mol Au <i>W</i> -ZnO	0% mol Au <i>T</i> -ZnO	0.1% mol Au <i>W</i> -ZnO	0% mol Au <i>W</i> -ZnO	0% mol Au <i>T</i> -ZnO	0.1% mol Au <i>W</i> -ZnO
Zn	47.65	44.19	61.80	79.25	76.41	80.77
O	52.35	55.81	36.26	20.75	23.59	11.60
Au	-	-	1.94	-	-	7.63-
Total	100			100		

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีของโครงสร้าง ZnO whiskers ทั้งแบบ *W*-ZnO และ *T*-ZnO ที่สังเคราะห์ได้โดย EDS พบว่าโครงสร้างที่สังเคราะห์ได้ประกอบไปด้วย ธาตุซิงก์ (Zn) และออกซิเจน (O) เท่านั้น แสดงว่า *W*-ZnO, *T*-ZnO ที่สังเคราะห์ได้เป็นซิงก์ออกไซด์จริง สำหรับในโครงสร้าง *W*-ZnO ที่เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำ 0.1%mol จะพบฟลักของทองคำปรากฏขึ้นด้วย สรุปได้ว่ามีองค์ประกอบของทองคำในโครงสร้าง *W*-ZnO ที่สังเคราะห์และนำมาประยุกต์ใช้ทำเป็นเซนเซอร์เอทานอล

4.4 ผลการวิเคราะห์โครงสร้างทางผลึกด้วย XRD

การศึกษาโครงสร้างทางผลึกด้วย XRD โดยใช้ค่าความยาวคลื่นของรังสีเอ็กซ์ (λ) เท่ากับ 1.54056 Å ผลการวิเคราะห์ที่ได้ พบว่า สารที่สังเคราะห์เป็นซิงก์ออกไซด์โดยได้เทียบกับข้อมูลมาตรฐานของ Joint Committee on Power Diffraction Standard (JCPDS)-International Centre for Diffraction Data เพื่อยืนยันผลที่อ่านได้ ซึ่งผลทั้งหมดที่ปรากฏขึ้นดังรูปที่ 4.9 พบว่าโครงสร้างของ *W*-ZnO ที่ได้มีโครงสร้างผลึกเป็นแบบ hexagonal เทียบกับ ZnO no. 89-0510 JCPDS ค่า lattice parameter $a = 3.2493$ Å และ $c = 5.2052$ Å โครงสร้าง *T*-ZnO ที่ได้มีโครงสร้างผลึกเป็นแบบ hexagonal เทียบกับ ZnO no. 89-0510 JCPDS ค่า lattice parameter $a = 3.2480$ Å และ $c = 5.2050$ Å และเมื่อวิเคราะห์ *W*-ZnO ที่เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำ 0.1%mol เทียบกับ Gold no. 04-0784 JCPDS ซึ่งปรากฏผลของทองคำ ซึ่งค่า lattice parameter $a = 3.2511$ Å และ $c = 5.2087$ Å การปรากฏขึ้นเพียงเล็กน้อยของผลึกของทองคำอาจเนื่องด้วยปริมาณการเจือที่น้อยมากๆ เมื่อเทียบกับปริมาณของ *W*-ZnO สรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังตารางที่ 4.5-4.7

รูปที่ 4.9 *T*-ZnO เทียบกับ ZnO no. 89-0510 JCPDS

ตารางที่ 4.5 ค่า lattice parameter จากผลการวิเคราะห์โครงสร้างผลึกด้วย XRD ของ *W*-ZnO

Conditions	2 Theta	d-spacing	The lattice parameter					
			ผลการวิเคราะห์		JCPDS ZnO no. 89-0510		ความคลาดเคลื่อน	
			a (Å)	c (Å)	a (Å)	c (Å)	a	c
W-ZnO	32.067	2.7889	3.2493	5.2052	3.2480	5.2050	0.04%	0.004%
	34.736	2.5805						
	36.534	2.4575						
	47.808	1.9010						
	56.693	1.6224						
	63.099	1.4722						
	66.687	1.4014						
	68.197	1.3740						
	69.346	1.3540						
	72.799	1.2981						
	77.178	1.2350						

ตารางที่ 4.6 ค่า lattice parameter จากผลการวิเคราะห์โครงสร้างผลึกด้วย XRD ของ T-ZnO

Conditions	2 Theta	d-spacing	The lattice parameter					
			ผลการวิเคราะห์		JCPDS ZnO no. 89-0510		ความคลาดเคลื่อน	
			a (Å)	c (Å)	a (Å)	c (Å)	a	c
T-ZnO	32.074	2.7884	3.2510	5.2089	3.2480	5.2050	0.09%	0.07%
	34.723	2.5814						
	36.553	2.4563						
	47.803	1.9012						
	56.834	1.6187						
	63.082	1.4725						
	66.602	1.4030						
	68.181	1.3743						
	69.314	1.3546						
	77.189	1.2348						

ตารางที่ 4.7 ค่า lattice parameter จากผลการวิเคราะห์โครงสร้างผลึกด้วย XRD ของ Au/W-ZnO

Au/W-ZnO			The lattice parameter					
Conditions	2 Theta	d-spacing	ผลการวิเคราะห์		JCPDS ZnO no. 89-0510 Au no. 04-0784		ความคลาดเคลื่อน	
			a (Å)	c (Å)	a (Å)	c (Å)	a	c
W-ZnOG	31.968	2.7973	3.2495	5.2087	3.2480	5.2050	0.05%	0.07%
	34.640	2.5874						
	36.465	2.4620						
	47.727	1.9040						
	56.760	1.6206						
	63.000	1.4743						
	66.614	1.4028						
	68.106	1.3756						
	69.232	1.3560						
	72.711	1.2994						
77.135	1.2356							
Gold	38.351	2.3452	4.1371	-	4.0780	-	1.05%	-
	45.600	1.9878						
	64.515	1.4432						
	77.382	1.2322						

สำหรับ W-ZnO ค่า lattice parameter a และ c ที่ได้มีค่ามากกว่าค่าที่ได้จากฐานข้อมูลมาตรฐาน (JCPDS no. 89-0510, $a = 3.2493 \text{ Å}$ และ $c = 5.2052 \text{ Å}$) เพียงเล็กน้อย จากตารางที่ 4.5 มีค่าความคลาดเคลื่อน 0.04% และ 0.004 ตามลำดับ ส่วน Au/W-ZnO ในตารางที่ 4.7 มีความคลาดเคลื่อน 0.05% และ 0.07% ตามลำดับ

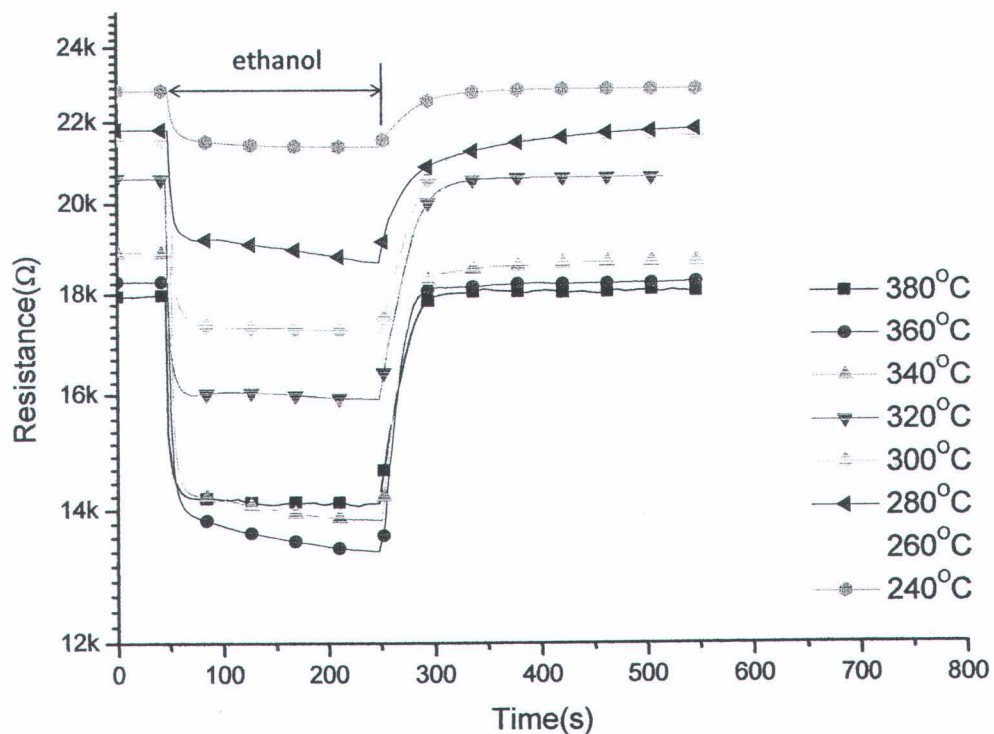
สำหรับ T-ZnO ค่า lattice parameter a และ c ของแต่ละพอดที่ได้มีค่ามากกว่าค่าที่ได้จากฐานข้อมูลมาตรฐาน (JCPDS no. 89-0510, $a = 3.2493 \text{ Å}$ และ $c = 5.2052 \text{ Å}$) เพียงเล็กน้อย จากตารางที่ 4.6 มีค่าความคลาดเคลื่อน 0.09% และ 0.07% ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบทางเคมี EDS ของ Au/W-ZnO พบว่าค่าเฉลี่ยเปอร์เซ็นต์อะตอมของ Au มีค่าประมาณ 1.94% ซึ่งมีน้อย แต่ในส่วนของ Zn และ O มีค่าประมาณ 61.80% และ 36.26% ตามลำดับ ตามตารางที่ 4.4 จึงถือได้ว่า Au มีปริมาณน้อยจึงทำให้พีคของ XRD ที่ได้ไม่ค่อยชัดเจน

4.5 ผลการศึกษาสมบัติการตรวจจักษ์ก๊าซของเซนเซอร์เอทานอลที่ใช้ $W-ZnO$ เป็นฐาน

4.5.1 ผลการทดสอบไอเอทานอลของเซนเซอร์เอทานอลที่ใช้ $W-ZnO$ เป็นฐาน

นำ $W-ZnO$ เผาที่อุณหภูมิ 700°C มาประกอบเป็นเซนเซอร์เอทานอลและนำมาทดสอบกับไอเอทานอลที่ความเข้มข้น 50-1000 ppm ที่อุณหภูมิทดสอบตั้งแต่ $240 - 380^{\circ}\text{C}$ โดยใช้เวลาในการปล่อยไอเอทานอล 200 วินาที ดังรูปที่ 4.10 พบว่าที่อุณหภูมิทดสอบ 340°C เซนเซอร์เอทานอลมีความต้านทานเริ่มต้นที่ค่อนข้างต่ำอยู่ในระดับโอห์ม และความต้านทานมีการเปลี่ยนแปลงน้อย ทำให้ได้ค่าสภาพไวค่อนข้างต่ำตามไปด้วย โดยค่าความไวที่ได้มีค่าสูงสุดประมาณ 1.369 ที่ไอเอทานอลความเข้มข้น 1000 ppm รวมถึงมีเวลาในการตอบสนอง (response time) และเวลาในการคืนตัวกลับ (recovery time) ที่ค่อนข้างเร็ว ดังตารางที่ 4.8

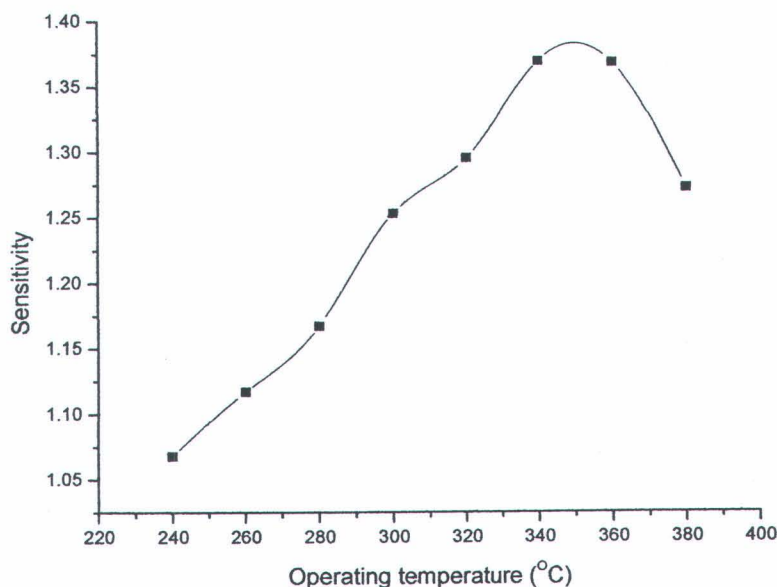
รูปที่ 4.10 การตอบสนองต่อไอเอทานอลที่ความเข้มข้น 1000 ppm ของเอทานอลเซนเซอร์ที่ใช้ $W-ZnO$ เป็นฐานที่อุณหภูมิทดสอบต่างๆ

ตารางที่ 4.8 สภาพไว เวลาในการตอบสนอง และเวลาในการคืนตัวกลับที่ไอเอทานอลความเข้มข้น 1000 ppm ของเอทานอลเซนเซอร์ที่ใช้ *W-ZnO* เป็นฐานที่อุณหภูมิทดสอบต่างๆ

Operating temperature (°C)	Sensitivity (R_a/R_g)	Response time (s)	Recovery time (s)
240	1.068	34.60	72.98
260	1.117	17.88	90.30
280	1.167	108.87	89.00
300	1.253	11.81	69.31
320	1.295	7.59	50.37
340	1.369	11.41	37.31
360	1.367	6.88	33.41
380	1.272	8.97	37.85

จากตารางที่ 4.8 พบว่าเมื่ออุณหภูมิเพิ่มขึ้น ค่าความไวจะมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น และเมื่ออุณหภูมิเพิ่มจนถึงระดับหนึ่งค่าความไวจะเริ่มลดลง ซึ่งค่าความไวที่ได้อาจจะไม่แตกต่างกันมากนักที่สำคัญ แต่ก็แสดงให้เห็นว่ามีอุณหภูมิที่เหมาะสมค่าหนึ่งที่ทำให้เอทานอลเซนเซอร์มีการตอบสนองได้ดีที่สุด ซึ่งจากผลการทดลองค่าความไวต่อการตอบสนองสูงที่สุดอยู่ที่อุณหภูมิ 340°C มีค่าเวลาในการตอบสนอง 11.41 วินาที และมีค่าเวลาในการคืนตัว 37.31 วินาที

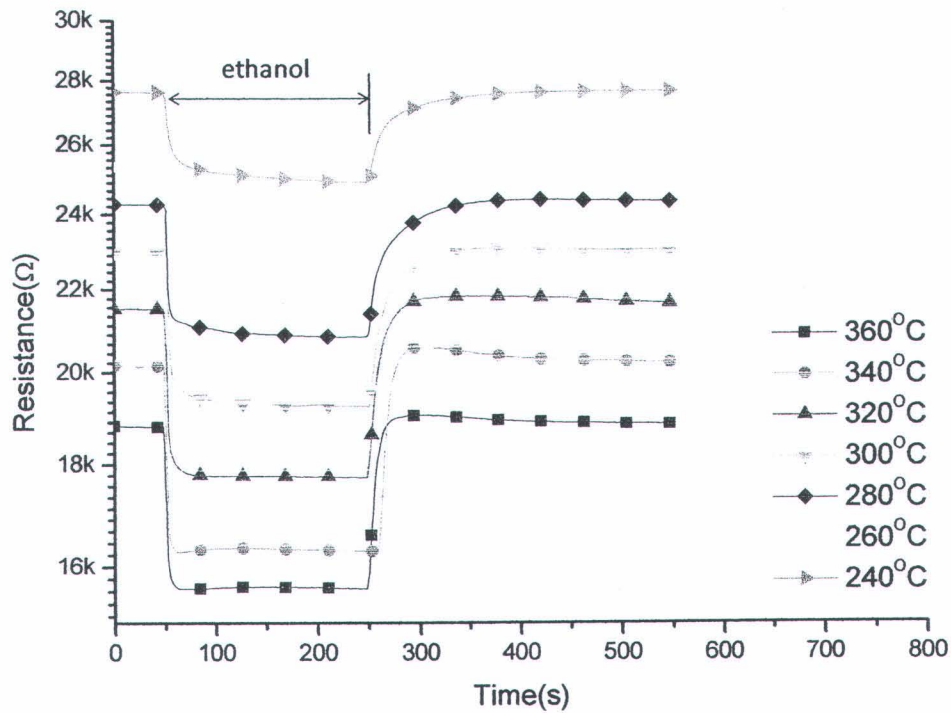
เมื่อพิจารณาค่าเวลาในการตอบสนองและเวลาในการคืนตัวของเอทานอลเซนเซอร์จะเห็นว่าในช่วงหนึ่งเมื่ออุณหภูมิเพิ่มขึ้น เวลาในการตอบสนองและเวลาในการคืนตัวของเอทานอลเซนเซอร์มีแนวโน้มของเวลาที่ใช้น้อยลง จากค่าเวลาในการตอบสนองของเอทานอลเซนเซอร์ที่อุณหภูมิ 360°C มีค่าเวลาในการตอบสนองเร็วที่สุดคือ 6.88 วินาที ส่วนเวลาในการคืนตัวมีที่อุณหภูมิ 360°C มีค่าเวลาน้อยที่สุด คือ 33.41 วินาที แต่เมื่อพิจารณาค่าความไวต่อไอเอทานอลของเอทานอลเซนเซอร์ที่อุณหภูมิ 340°C มีค่าสูงที่สุดและเวลาในการตอบสนองกับเวลาในการคืนตัวเมื่อเทียบกับที่อุณหภูมิอื่นๆ ไม่ต่างกันมากนัก ดังนั้นที่อุณหภูมิ 340°C ถือได้ว่ามีความเหมาะสมที่สุดที่จะเลือกใช้อุณหภูมินี้เป็นเงื่อนไขที่ดีที่สุด เมื่อนำค่าความไวต่อไอเอทานอลที่ความเข้มข้น 1000 ppm มาเขียนกราฟจะได้ดังรูปที่ 4.11

รูปที่ 4.11 ค่าสภาพไวต่อไอเอทานอลที่ความเข้มข้น 1000 ppm ของเอทานอลเซนเซอร์ที่ใช้ *W-ZnO* เป็นฐาน

4.5.2 ผลการทดสอบไอเอทานอลของเซนเซอร์เอทานอลที่ใช้ *W-ZnO* เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำเป็นฐาน

เมื่อนำเซนเซอร์เอทานอลที่ใช้ *W-ZnO* เป็นฐานเช่นเดียวกันกับในหัวข้อที่ 4.5.1 แต่ทำการเจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำในปริมาณ 0.1%mol มาทดสอบกับไอเอทานอลที่ความเข้มข้น 50-1000 ppm ที่อุณหภูมิทดสอบตั้งแต่ 240-360°C โดยใช้เวลาในการปล่อยไอเอทานอล 200 วินาที ดังรูปที่ 4.12 พบว่าเซนเซอร์เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำมีความต้านทานเริ่มต้นที่สูงกว่าเซนเซอร์ที่ไม่ได้เจือเล็กน้อย ที่อุณหภูมิทดสอบ 340°C ซึ่งความต้านทานเริ่มต้นมีค่าที่ค่อนข้างต่ำอยู่ในระดับกิโลโอห์มเช่นเดียวกัน และความต้านทานมีการเปลี่ยนแปลงน้อย ทำให้ได้ค่าความไวค่อนข้างต่ำตามไปด้วย ซึ่งพบว่าความเมื่อเจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำจะทำค่าความไวต่อไอเอทานอลของเซนเซอร์เอทานอลมีค่าลดลงเล็กน้อยทั้งนี้เนื่องจากในช่วงที่เซนเซอร์ได้รับไอเอทานอล ความต้านทาน R_g ของเซนเซอร์ที่เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำจะมีความต้านทานที่สูงกว่าตอนที่ไม่ได้เจือ ทำให้ค่าความไวมีค่าต่ำลงโดยค่าความไวที่ได้มีค่าสูงสุดประมาณ 1.236 ที่ไอเอทานอลความเข้มข้น 1000 ppm รวมถึงมีเวลาในการตอบสนอง (response time) และเวลาในการคืนตัวกลับ (recovery time) ที่ค่อนข้างเร็ว ดังแสดงในตารางที่ 4.9

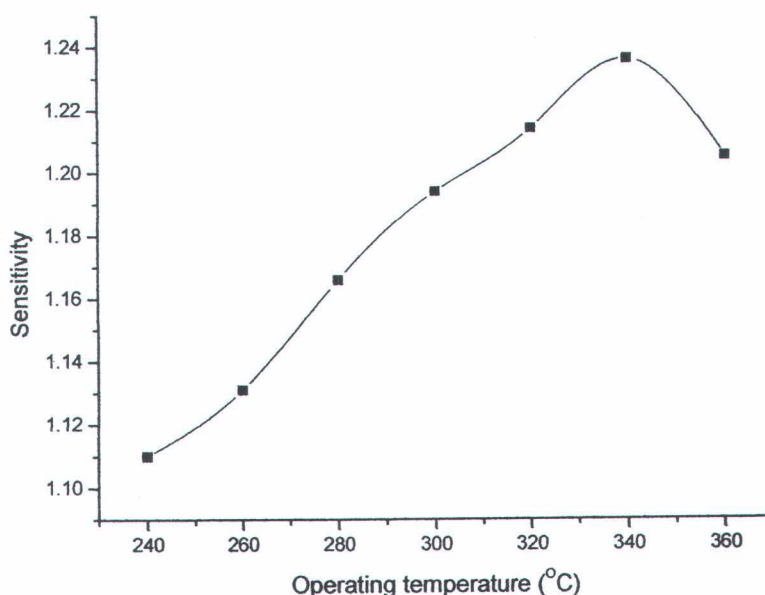
รูปที่ 4.12 การตอบสนองต่อไอเอทานอลที่ความเข้มข้น 1000 ppm ของเอทานอล เซนเซอร์ที่ใช้ $W-ZnO$ เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำเป็นฐานที่อุณหภูมิทดสอบต่างๆ

ตารางที่ 4.9 ค่าความไว เวลาในการตอบสนอง และเวลาในการคืนตัวกลับที่ไอเอทานอลความเข้มข้น 1000 ppm ของเอทานอลเซนเซอร์ที่ใช้ $W-ZnO$ เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำเป็นฐานที่อุณหภูมิทดสอบต่างๆ

Operating temperature ($^{\circ}C$)	Sensitivity (R_a/R_g)	Response time (s)	Recovery time (s)
240	1.110	56.67	73.11
260	1.131	13.24	62.72
280	1.166	18.69	59.94
300	1.194	17.46	41.48
320	1.214	8.56	22.43
340	1.236	4.80	15.36
360	1.205	4.09	12.83

จากตารางที่ 4.9 พบว่าค่าความไวต่อไอเอทานอลเมื่ออุณหภูมิเพิ่มขึ้น มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน และเมื่ออุณหภูมิเพิ่มจนถึงระดับหนึ่งค่าความไวจะเริ่มลดลงคล้ายกันกับในกรณีไม่ได้เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำ แสดงให้เห็นว่ามีอุณหภูมิที่เหมาะสมค่าหนึ่งที่ทำให้ เอทานอลเซนเซอร์มีการตอบสนองได้ดีที่สุด ซึ่งจากผลการทดลองพบว่าค่าความไวสูงที่สุดอยู่ที่อุณหภูมิ 340°C มีค่าเวลาในการตอบสนอง 4.80 วินาที และมีค่าเวลาในการคืนตัวกลับ 15.36 วินาที

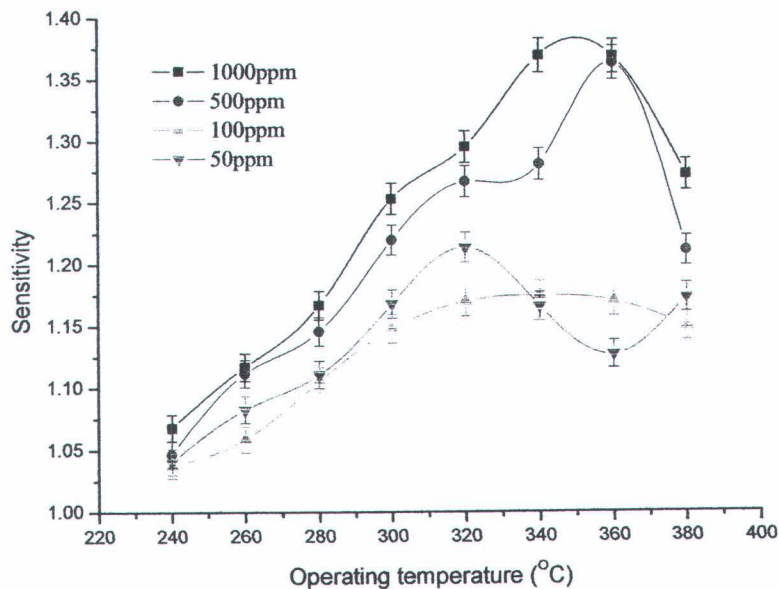
เมื่อพิจารณาค่าเวลาในการตอบสนองและเวลาในการคืนตัวกลับของเอทานอลเซนเซอร์จะเห็นว่าเมื่ออุณหภูมิเพิ่มขึ้นเวลาในการตอบสนองและเวลาในการคืนตัวของเอทานอลเซนเซอร์มีแนวโน้มของเวลาที่ใช้น้อยลงโดยที่อุณหภูมิต่ำจะใช้เวลามากกว่าที่อุณหภูมิสูง ซึ่งจะเห็นได้ชัดจากค่าเวลาในการคืนตัวของเอทานอลเซนเซอร์ ที่อุณหภูมิ 360°C เวลาในการคืนตัวมีค่าที่น้อยที่สุดคือ 12.83 วินาที แต่เมื่อพิจารณาค่าความไวต่อไอเอทานอลของเอทานอลเซนเซอร์ที่อุณหภูมิ 340°C มีค่าสูงที่สุดและเวลาในการตอบสนองกับเวลาในการคืนตัวกลับเมื่อเทียบกับที่อุณหภูมิอื่นๆ ถือว่าเหมาะสมกว่า ดังนั้นที่อุณหภูมิ 340°C ถือได้ว่ามีความเหมาะสมที่สุดที่จะเลือกใช้อุณหภูมินี้เป็นเงื่อนไขที่ดีที่สุด จากการทดลองพบว่าความไวต่อไอเอทานอลที่ความเข้มข้น 1000 ppm มีค่าเปลี่ยนไปเมื่ออุณหภูมิเปลี่ยนไปดังแสดงในรูปที่ 4.13

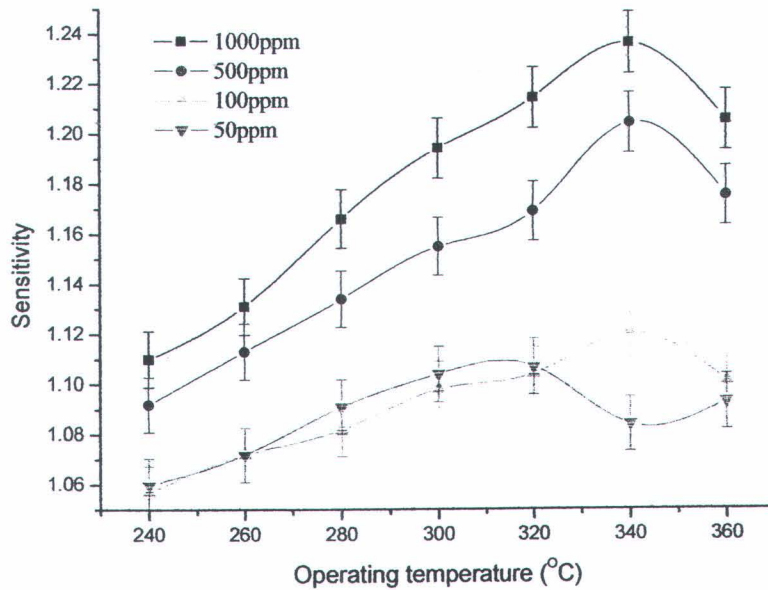
รูปที่ 4.13 ค่าสภาพไวในการตอบสนองต่อไอเอทานอลที่ความเข้มข้น 1000 ppm ของเอทานอลเซนเซอร์ที่ใช้ *W-ZnO* เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำเป็นฐาน

4.5.3 ผลการทดสอบไอเอทานอลที่อุณหภูมิและความเข้มข้นต่างๆ กัน

เมื่อนำเอทานอลเซนเซอร์ที่ใช้ $W-ZnO$ ที่เผาด้วยอุณหภูมิ $700^{\circ}C$ เป็นฐานมาทดสอบกับ ไอเอทานอลที่ความเข้มข้น 50-1000 ppm ที่อุณหภูมิทดสอบตั้งแต่ $240-360^{\circ}C$ โดยใช้เวลาในการปล่อยไอเอทานอล 200 วินาที ได้ผลดังแสดงในรูปที่ 4.14 พบว่า ค่าความไวจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามความเข้มข้นของไอเอทานอล และเมื่อพิจารณาผลของการเจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำ พบว่าเอทานอลเซนเซอร์ที่เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำปริมาณ 0.1%mol จะมีค่าความไวที่เพิ่มขึ้นตามความเข้มข้นของไอเอทานอลเช่นกัน แต่จะมีค่าความไวไม่ต่างกันเมื่อทดสอบกับ ไอเอทานอลที่ความเข้มข้นต่าง ๆ และมีค่าต่ำกว่าเงื่อนไขที่ไม่ได้เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำ ค่าความไวสูงสุดที่อุณหภูมิทดสอบ $340^{\circ}C$ ที่ทุกๆ ความเข้มข้นของไอเอทานอล ดังรูปที่ 4.15 หากเมื่อเปรียบเทียบกับรูปที่ 4.14 เอทานอลเซนเซอร์ที่ใช้ $W-ZnO$ เป็นฐานที่ไม่ได้เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำจะได้มีค่าความไวสูงสุดที่อุณหภูมิทดสอบ $340^{\circ}C$ ซึ่งจะเห็นได้ว่าอุณหภูมิทดสอบมีค่าเท่ากัน

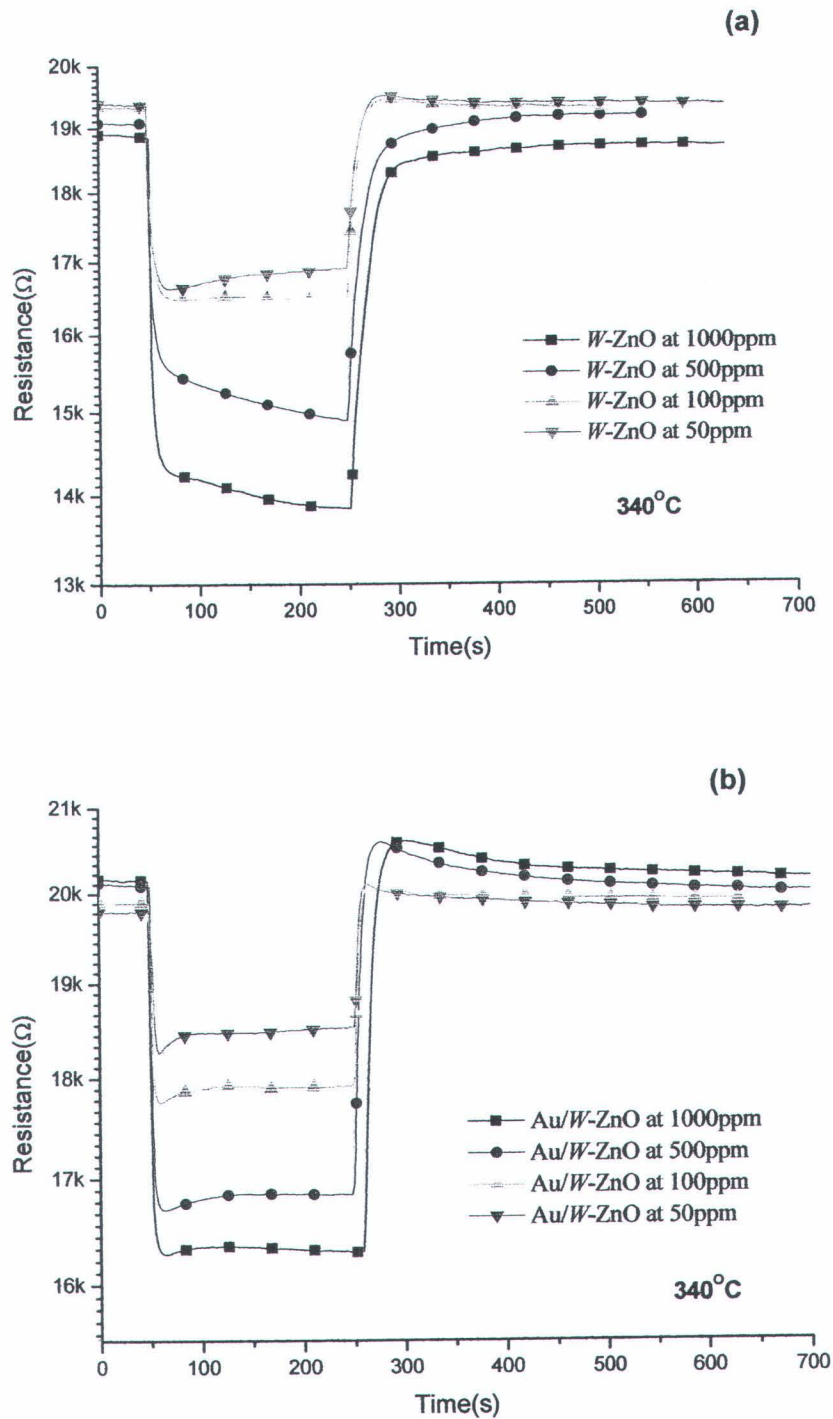

รูปที่ 4.14 ค่าสภาพไวในการตอบสนองต่อไอเอทานอลของเอทานอลเซนเซอร์ที่ใช้ $W-ZnO$ เป็นฐานที่อุณหภูมิและความเข้มข้นต่างๆ

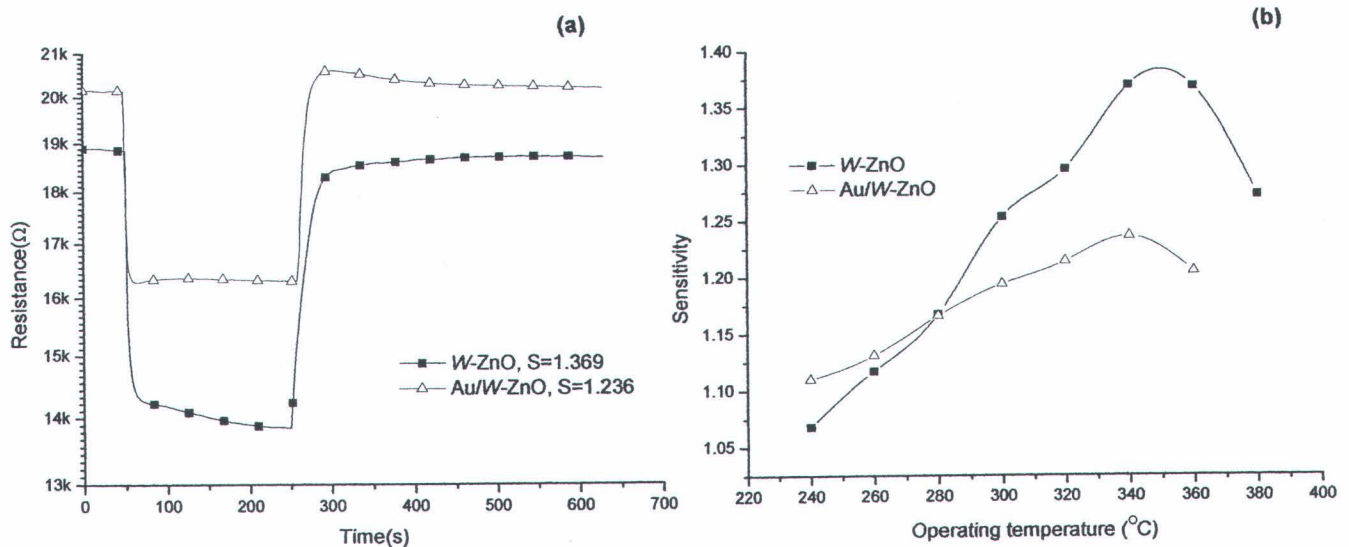
รูปที่ 4.15 ค่าสภาพไวในการตอบสนองต่อไอเอทานอลของเอทานอลเซนเซอร์ที่ใช้ $W-ZnO$ เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำ 0.1%mol เป็นฐาน ที่อุณหภูมิและความเข้มข้นต่างๆ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกราฟของเอทานอลเซนเซอร์ที่ใช้ $W-ZnO$ เป็นฐานและที่เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำ 0.1%mol ในแต่ละความเข้มข้นของไอเอทานอลตั้งแต่ 50-1000 ppm ที่อุณหภูมิทดสอบ 340°C พบว่าความต้านทานสุดท้ายมีค่าเท่ากับความต้านทานขณะที่เมื่อปล่อยไอเอทานอล (R_g) ของเอทานอลเซนเซอร์ทั้งสองซึ่งมีค่าลดลงตามความเข้มข้นของไอเอทานอลที่เพิ่มขึ้น [51, 53] ดังรูปที่ 4.16

รูปที่ 4.16 การตอบสนองต่อไอเอทานอลที่ความเข้มข้นต่างๆ ของเอทานอลเซนเซอร์
 (a) ที่ใช้ W-ZnO เป็นฐานที่อุณหภูมิทดสอบ 340°C (b) ที่ใช้ W-ZnO เจือด้วย
 อนุภาคนาโนของทองคำ 0.1%mol เป็นฐาน ที่อุณหภูมิทดสอบ 340°C

เมื่อนำเอทานอลเซนเซอร์ที่ทำจาก $W-ZnO$ เป็นฐานและเจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำ 0.1%mol มาทดสอบที่ความเข้มข้นของไอเอทานอล 1000 ppm ที่อุณหภูมิทดสอบตั้งแต่ 240-360°C พบว่า เอทานอลเซนเซอร์ที่เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำ จะมีค่าความไวต่อการตอบสนองไอเอทานอลที่น้อยกว่าเมื่อไม่ได้เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำเล็กน้อย ดังรูปที่ 4.17

รูปที่ 4.17 (a) การตอบสนองต่อไอเอทานอลสูงสุดที่ความเข้มข้น 1000 ppm

(b) เปรียบเทียบค่าความไวของเอทานอลเซนเซอร์ ความเข้มข้นไอเอทานอล 1000 ppm

ค่าความไวในการตอบสนองต่อไอเอทานอลของเอทานอลเซนเซอร์ที่ลดลงสามารถอธิบายได้ด้วยความสัมพันธ์ ตามสมการ [53]

$$S_g = \frac{R_a}{R_g} = \frac{\Gamma_t k_{Eth}(T) [O_{ads}^{ion}]^b [CH_3CH_2OH]^b}{n_0} + 1 \quad (4.2)$$

เมื่อค่า n_0 แทน electron density ของเอทานอลเซนเซอร์ มีความสัมพันธ์แบบแปรผกผันกับค่า S_g คือ ถ้าค่า n_0 มีค่ามากจะส่งผลให้ค่า S_g มีค่าน้อย และเมื่อดูจากรูปที่ 4.17 (a) ค่าความต้านทานในอากาศของเอทานอลเซนเซอร์ที่ทำจาก $W-ZnO$ ที่เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำจะมีค่าความต้านทานที่สูงกว่าเอทานอลเซนเซอร์ที่ทำจาก $W-ZnO$ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเอทานอลเซนเซอร์ที่เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำมีค่า n_0 ที่ต่ำกว่า

สำหรับค่า $[O_{ads}^{ion}]^b$ ขึ้นอยู่กับพื้นที่ผิวต่อปริมาตร ซึ่งในกรณีของ เอทานอลเซนเซอร์ที่ทำจาก $W-ZnO$ พบว่าพื้นที่ทำปฏิกิริยามีค่อนข้างจำกัด ส่งผลให้ค่าความไวของเซนเซอร์มีค่าที่ต่ำ

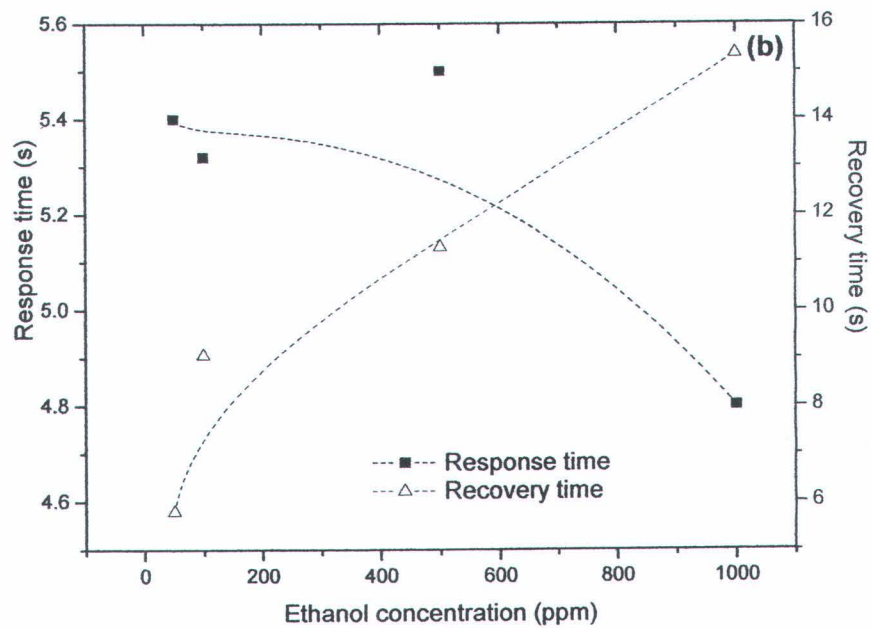
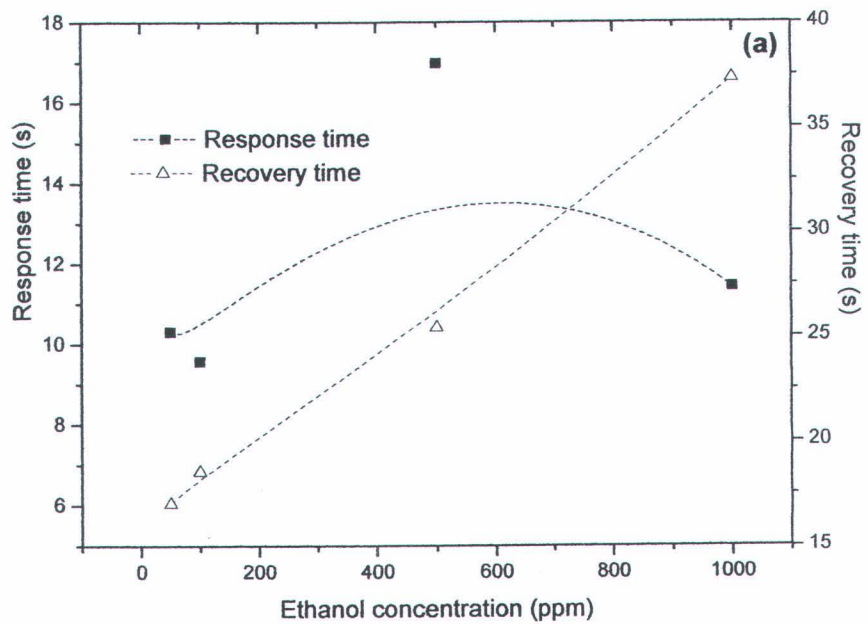
ส่วน $k_{Eth}(T)$ แทนค่า reaction rate constant หรือ reaction rate coefficient ระหว่าง adsorbed oxygen ions กับ ethanol molecules ที่เข้าทำปฏิกิริยากัน มีความสัมพันธ์แปรผันตรงกับค่า S_g แสดงว่าถ้า $k_{Eth}(T)$ มีค่ามาก ค่า S_g ก็จะมีค่ามากไปด้วย จึงอาจพอสรุปได้ว่าอนุภาคนาโนของทองคำซึ่งปกติเป็นตัวกระตุ้นหรือเร่งปฏิกิริยาที่ดี แต่เนื่องจากการที่อนุภาคนาโนของทองคำไปเกาะบนเซนเซอร์ทำให้พื้นที่ที่จะทำปฏิกิริยาลดลงและทำให้ความหนาของบริเวณที่มีประจุลดลง ซึ่งจะทำให้ค่า $k_{Eth}(T)$ ที่ต่ำลง ประกอบกับการที่เซนเซอร์มีพื้นที่ทำปฏิกิริยาที่จำกัดอยู่แล้ว ทำให้จุดอิ่มตัวมีค่าต่ำ จะเห็นได้จากการที่ S_g ของเอทานอลเซนเซอร์ที่ทำจาก $W-ZnO$ ที่เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำมีค่าต่ำกว่า เอทานอลเซนเซอร์ที่ทำจาก $W-ZnO$ เล็กน้อย ดังสมการ

จากความสัมพันธ์ในเบื้องต้น สามารถแสดงผลที่สอดคล้องกับทฤษฎีได้จากรูปที่ 4.17 (a) เช่นกัน พบว่า ค่าความต้านทานของเอทานอลเซนเซอร์ที่ทำจาก $W-ZnO$ ที่เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำเมื่อเจอกับไอเอทานอลแล้วจะมีค่าความต้านทานที่เปลี่ยนหรือลดลงน้อยกว่าที่ไม่ได้เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำเล็กน้อย แสดงว่า ค่า $k_{Eth}(T)$ ระหว่าง adsorbed oxygen ions กับ ethanol molecules ที่เข้าทำปฏิกิริยากันต่ำและเป็นไปตามทฤษฎีที่กล่าวมาเบื้องต้น

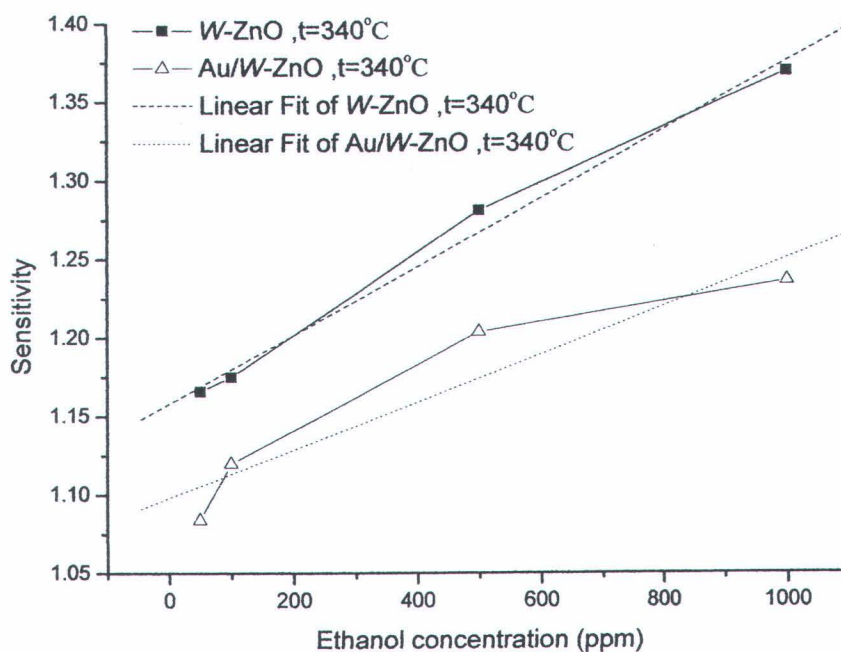
เมื่อพิจารณาเวลาการตอบสนองและเวลาการคืนตัวของเอทานอลเซนเซอร์ของทั้งสองเงื่อนไขต่อความเข้มข้นไอเอทานอลที่แตกต่างกัน พบว่าเวลาการตอบสนองของเอทานอลเซนเซอร์ที่ใช้ $W-ZnO$ เป็นฐานจะเพิ่มขึ้นจนถึงค่าหนึ่งแล้วจะลดลงเมื่อความเข้มข้นของไอเอทานอลเพิ่มขึ้น ส่วนเวลาการตอบสนองของเอทานอลเซนเซอร์ที่ทำจาก $W-ZnO$ ที่เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำจะมีค่าลดลงเรื่อย ๆ ตามความเข้มข้นของไอเอทานอลที่เพิ่มขึ้น ส่วนเวลาในการคืนตัวของเอทานอลเซนเซอร์ของทั้งสองจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามความเข้มข้นของไอเอทานอลที่เพิ่มขึ้น ดังรูปที่ 4.18 (a) และ (b)

รูปที่ 4.18 เวลาการตอบสนองและเวลาการคืนตัวกลับของเอทานอลเซนเซอร์ที่ใช้
 (a) *W-ZnO* เป็นฐานที่ 340°C (b) *W-ZnO* ที่เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำ 0.1%mol
 เป็นฐาน ที่ 340°C

เมื่อพิจารณาสมบัติการตรวจจับไอเอทานอลที่ความเข้มข้นต่างๆ ของอุณหภูมิทดสอบที่อุณหภูมิทดสอบที่ดีที่สุดของแต่ละเงื่อนไข ดังรูปที่ 4.19 พบว่าปริมาณการตอบสนองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามความเข้มข้นของไอเอทานอล ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎี ดังตารางที่ 4.10 และ 4.11 ตามลำดับ

รูปที่ 4.19 สมบัติการตรวจจับไอเอทานอลที่ความเข้มข้นต่างๆ ของอุณหภูมิทดสอบที่ดีที่สุดของแต่ละเงื่อนไข

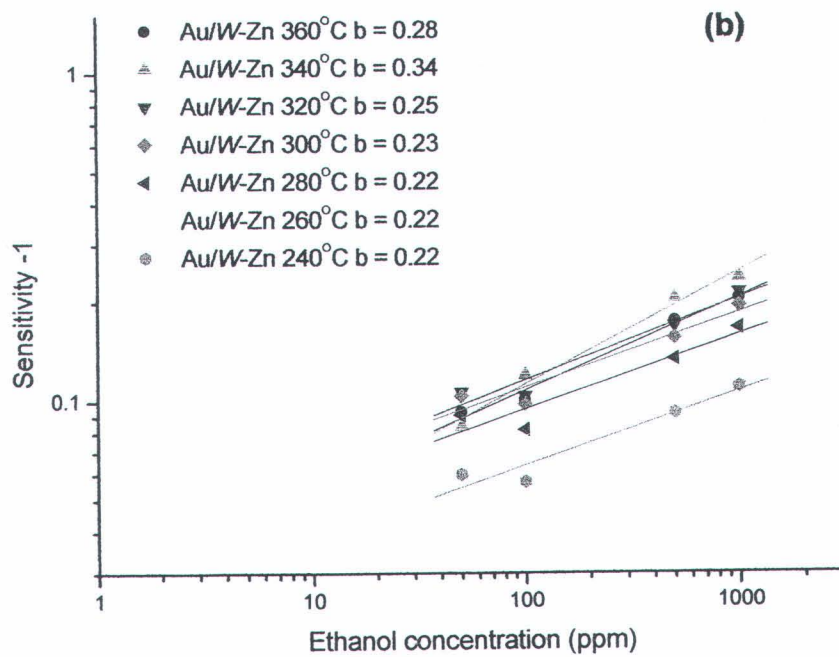
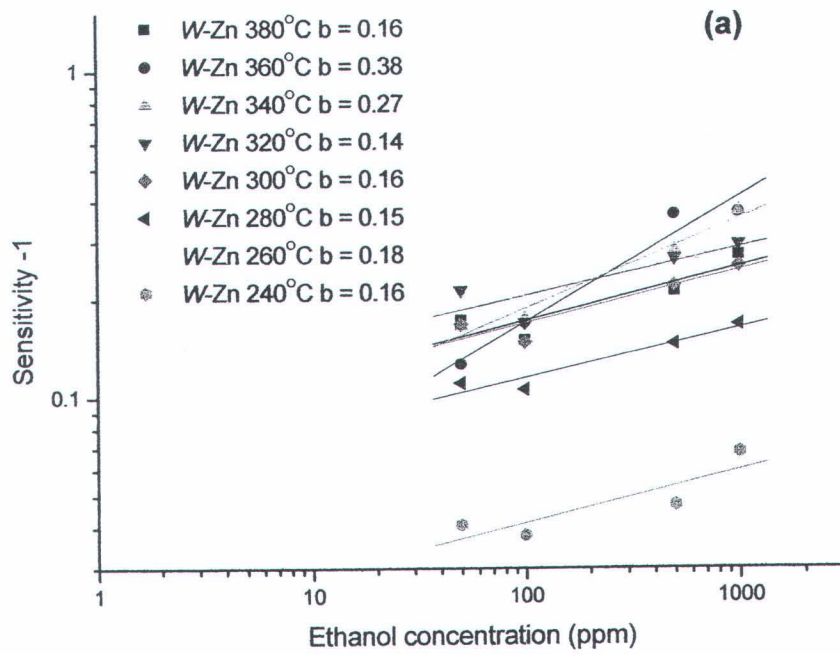
ตารางที่ 4.10 ปริมาณการตอบสนองของเอทานอลเซนเซอร์ต่ออุณหภูมิทดสอบต่างๆ ที่ความเข้มข้นไอเอทานอล 1000 ppm

Operating temperature (°C)	Response % $[(R_a - R_g)/R_a] * 100\%$	
	W-ZnO	Au/W-ZnO
260	6	10
280	10	12
300	14	14
320	20	16
340	23	18
360	27	19

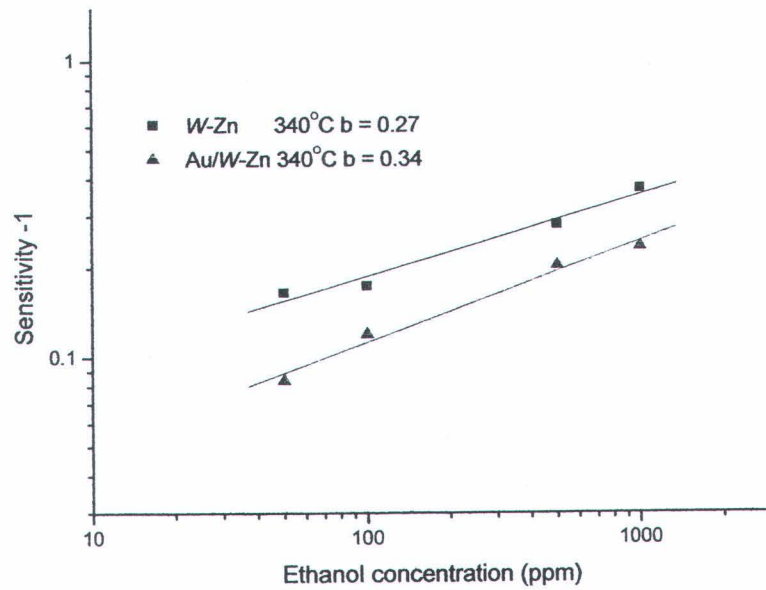
ตารางที่ 4.11 ปริมาณการตอบสนองของเอทานอลเซนเซอร์ต่อความเข้มข้นไอเอทานอลต่างๆ ที่อุณหภูมิทดสอบที่ดีที่สุดของแต่ละเงื่อนไข

Ethanol concentration (ppm)	Response % $[(R_a - R_g)/R_a] * 100\%$	
	W-ZnO	Au/W-ZnO
50	14	8
100	15	11
500	22	17
1000	27	19

จากการศึกษาผลการตรวจจับไอเอทานอลของเอทานอลเซนเซอร์ที่อุณหภูมิและความเข้มข้นไอเอทานอลต่างๆ เมื่อนำมาเขียนกราฟระหว่างค่าสภาพไวลบหนึ่ง (S-1) และความเข้มข้นของไอเอทานอลที่ความเข้มข้นต่างๆ กัน เพื่อคำนวณหาค่า b ตามสมการที่ 2.10 ถ้า b มีค่าเท่ากับ 0.5 แสดงว่าออกซิเจนที่เกาะบนพื้นผิวของโครงสร้างนาโนซิงก์ออกไซด์มีประจุเป็น O^{2-} และถ้า b มีค่าเท่ากับ 1 แสดงว่าออกซิเจนที่เกาะบนพื้นผิวของโครงสร้างซิงก์ออกไซด์มีประจุเป็น O^- จากการทดลองหาค่า b ที่อุณหภูมิทดสอบต่างๆ กัน ของเอทานอลเซนเซอร์ได้ค่าดังแสดงในรูปที่ 4.20 และตารางที่ 4.12 ตามลำดับ จากรูปที่ 4.21 แสดงค่า b ที่อุณหภูมิทดสอบที่ดีที่สุดของแต่ละเงื่อนไข พบว่าออกซิเจนที่เกาะบนพื้นผิวส่วนใหญ่มีประจุเป็น O^{2-}

รูปที่ 4.20 ค่า b ของเอทานอลเซนเซอร์ที่สร้างจาก (a) $W-ZnO$ เป็นฐาน และ (b) เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำ 0.1%mol

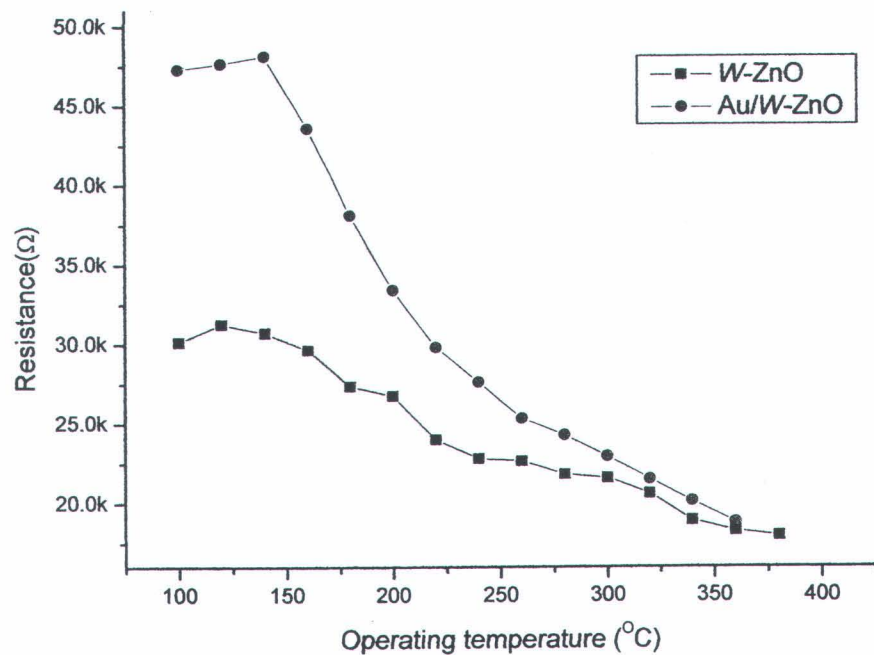

รูปที่ 4.21 ค่า b ของเอทานอลเซนเซอร์ที่สร้างจาก $W\text{-ZnO}$ เป็นฐาน และเจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำ $0.1\%\text{mol}$ ที่อุณหภูมิที่ดีที่สุดของแต่ละเงื่อนไข

ตารางที่ 4.12 ค่า b ของเอทานอลเซนเซอร์ตามเงื่อนไขต่างๆ

เงื่อนไข	Operating temperature ($^{\circ}\text{C}$)	b	Oxygen species
$W\text{-ZnO}$	240	0.16	O^{2-}
	260	0.18	
	280	0.15	
	300	0.16	
	320	0.14	
	340	0.27	
	360	0.38	
	380	0.16	
$\text{Au}/W\text{-ZnO}$	240	0.22	O^{2-}
	260	0.22	
	280	0.22	
	300	0.23	
	320	0.25	
	340	0.34	
	360	0.28	

เมื่อนำเอทานอลเซนเซอร์ที่ทำจาก $W-ZnO$ เป็นฐานและเจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำ 0.1%mol มาทดสอบที่ความเข้มข้นของไอเอทานอล 1000 ppm ที่อุณหภูมิทดสอบตั้งแต่ 100-360°C สามารถเขียนกราฟระหว่างความต้านทานของเอทานอลเซนเซอร์กับอุณหภูมิทดสอบได้ ดังรูปที่ 4.22 พบว่า เอทานอลเซนเซอร์ที่เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำ จะมีความต้านทานในอากาศ (R_g) มากกว่าเมื่อไม่ได้เจือด้วยอนุภาคนาโนของทองคำเล็กน้อย และความต้านทานของเซนเซอร์มีแนวโน้มที่จะลดลงเมื่ออุณหภูมิเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นพฤติกรรมของสารกึ่งตัวนำ

รูปที่ 4.22 ค่าความต้านทานของเอทานอลเซนเซอร์ที่อุณหภูมิทดสอบต่างๆ